

نقش جهت گیری مذهبی مادران در پیش بینی نگرش مثبت و منفی نوجوانان پسر به

بزهکاری

The Role of mothers Religious Orientation in prediction boy Adolescents Positive and Negative Atitudes toward Delinquency

Nadia gharegozlo *
 Mohaghegh Ardabili University,
 ardabil,iran
nadi.gharagozlo@gmail.com
Dr.Akbar Atadokht
 Assistant Profesoor of
 Mohaghegh Ardabili University
Dr.Sajjad basharpoor
 Assistant Profesoor of
 Mohaghegh Ardabili University
Dr.Mohammad narimani
 Professor of Mohaghegh
 Ardabili University

نادیا قره گوزلو (نویسنده مسئول)
 کارشناس ارشد روان شناسی، دانشگاه محقق
 اردبیلی
 دکتر اکبر عطادخت
 دانشیار روانشناسی، دانشگاه محقق اردبیلی
 دکتر سجاد بشرپور
 دانشیار روانشناسی، دانشگاه محقق اردبیلی
 دکتر محمد نریمانی
 استاد روانشناسی دانشگاه محقق اردبیلی

Abstract

This research has done with the aim of analyzing, mothers' religious orientation in prediction of negative or positive adolescents' attitude toward delinquency. for this descriptive – correlation research, from the mothers and their children who lives in hamedan city, 200 person (100 mother, 100 children) were selected with random clustering method, mothers received Allport religious orientation questionnaire and their children received attitude toward delinquency. For analyzing datas we use Pearson correlation coefficient and linear multiple regression. The results indicated that there is a negative relation between mothers' introvert religious orientation and adolescents' positive attitude toward delinquency and a positive relation between this religious orientation

چکیده

پژوهش حاضر با هدف بررسی نقش جهت گیری مذهبی مادران در پیش بینی نگرش مثبت و منفی نوجوانان پسر به بزهکاری انجام شده است. برای انجام این پژوهش توصیفی – همبستگی، از بین مادران ساکن در شهر همدان و فرزندان آنها، نمونه ای به حجم ۲۰۰ نفر (۱۰۰ نفر مادر و ۱۰۰ نفر فرزند) با روش نمونه گیری خوشه ای انتخاب شد و مادران پرسشنامه ای جهت گیری مذهبی آلپورت و فرزندان آنها پرسشنامه سنجش نگرش به بزهکاری را تکمیل نمودند. برای تجزیه و تحلیل داده ها از ضریب همبستگی پیرسون و تحلیل رگرسیون چندگانه استفاده شد. نتایج نشان داد که جهت گیری مذهبی درونی مادران با نگرش مثبت نوجوانان به بزهکاری رابطه منفی و با نگرش منفی آنها به بزهکاری رابطه مثبت دارد و بین جهت گیری مذهبی بیرونی مادران و نگرش منفی و مثبت

The Role of mothers Religious Orientation in prediction boy Adolescents Positive

and negative attitudes toward delinquency, and there is no relation between mothers' extrovert religious orientation and negative or positive attitude toward delinquency. The results of regression analyzing also indicated that mothers introvert religious orientation explains 23 percent of positive attitude toward delinquency variance and 47 percent of negative attitude toward delinquency. This results indicate that weak introvert religious orientation specially mothers orientation could be one of the dangerous reasons of delinquency in adolescent. And for preventing different kinds of social damage in adolescent specially preventing from delinquency we can use capacity of mothers religious orientation.

Keyword: religious orientation, attitude toward delinquency, adolescent, mother

فرزندان آنها به بزهکاری رابطه‌ای مشاهده نشد. نتایج تحلیل رگرسیون نیز نشان داد که جهت‌گیری مذهبی درونی مادران ۲۳ درصد ($\beta = -0/23$) از واریانس نگرش مثبت نوجوانان به بزهکاری و ۴۷ درصد ($\beta = 0/47$) از واریانس نگرش منفی آنها به بزهکاری را تبیین می‌کند. این نتایج نشان می‌دهد که جهت‌گیری مذهبی درونی ضعیف خانواده و مخصوصاً مادر می‌تواند یکی از عوامل خطر در گرایش نوجوانان به بزهکاری باشد و برای پیشگیری از آسیب‌های مختلف اجتماعی در بین نوجوانان و به ویژه پیشگیری از بزهکاری آنها می‌توان از ظرفیت جهت‌گیری مذهبی مادران استفاده نمود.

واژه‌های کلیدی: جهت‌گیری مذهبی، نگرش به بزهکاری، نوجوان، مادر

مقدمه

نوجوانی دوره‌ای مهم، در زندگی هر انسان‌نیست (منصوری و همکاران، ۲۰۱۵) و یک دوره تحولی وابسته به سن، پلی بین کودکی و بزرگسالی و دوره‌ای بحرانی در زندگی محسوب می‌شود (ح سین زاده و همکاران، ۱۳۹۳) در این دوره نسبت به دوره کودکی، به طور خاص، تغییرات در سیستم عصبی هورمونی، زیربنای تغییرات در بهزیستی عاطفی است (نیک آذین و همکاران، ۱۳۹۲). در این دوره همچنین بسیاری از تصمیم‌گیری‌ها همانند بزرگسالان است. اما باید متذکر شد که هنوز تصمیم نوجوانان ناپایدار است و در برخی موارد ممکن است به رفتارهای ناکارآمد و حتی خطرناک منتهی شود (لونا و همکاران، ۲۰۱۰). آسیب‌های جدایی‌ناپذیری در این دوره وجود دارد که ممکن است به مشکلات رفتاری همچون بزهکاری^۱ یا اختلال‌های روانی منتهی شود (لونا و اسوینی^۲، ۲۰۰۴). بزهکاری نوجوانان را می‌توان نقض معیارهای قانونی توسط آنان تعریف کرد (نظری و همکاران، ۱۳۹۲). افزایش بزهکاری

1 - Delinquency

2 - Luna & Sweeney

نوجوانان و جوانان به ویژه ارتکاب جرایم توأم با خشونت و قساوت یکی از بزرگترین معضلات اجتماعی محسوب شده و از قرن نوزدهم به بعد افکار عمومی جهان را نگران نموده است. گزارش‌های سازمان ملل نشان داده که روند افزایش بزهکاری در دهه‌های اخیر بیش از میزان رشد جمعیت بوده است. در ایران آمار و ارقام معتبری در مورد بزهکاری وجود ندارد، اما آمارهای موجود رشد فزاینده‌ی آن را در سال‌های اخیر نشان می‌دهد (کریمیان، ۱۳۸۷).

پژوهش‌ها نشان داده‌اند که کودکان و نوجوانان بزهکار در اکثر موارد فرصت‌های جبران ناپذیری را از حیث تحصیل و کار از دست می‌دهند. وجود چنین سابقه نامطلوبی در زندگی آینده آنان تاثیر فراوان می‌گذارد و با توجه به پذیرفته نشدن آنان در حلقه‌های درسی و کاری آبرومند و آینده ساز، قشر مطرودی از این‌گونه افراد به وجود می‌آید که به نوبه خود مسئله را برای نسل‌های آینده تشدید می‌کند. رنج و ناراحتی خانواده‌های کودکان و نوجوانان بزهکار نیز از لحاظ سلامت اجتماعی قابل توجه است و ممکن است سبب تنش‌هایی^۳ بین خانواده‌ها و دیگران شود (شکر بیگی و یاسمی نژاد، ۱۳۹۱). بزهکاری نوجوانان و جوانان علاوه بر ضرر و زیان همه جانبه‌ای که متوجه خود افراد و جوامع می‌کند، باعث هدر رفتن سرمایه‌های ملی، تباهی نیروها و استعدادهای جوانانی می‌شود که از مهمترین سرمایه‌های هر کشور محسوب می‌شوند. همچنین هزینه‌های هنگفتی همه ساله صرف جبران خسارات وارده بر کشور از قبیل، دستگیری، پیگیری، نگهداری و بازپروری نوجوانان و جوانان می‌شود (کریمیان، ۱۳۸۷). بنابراین، بزهکاری نوجوانان و جوانان یکی از مهم‌ترین مسائل اجتماعی تهدیدکننده جامعه تلقی شده و ضرورت دارد که مورد بررسی علمی قرار گیرد (صادقی فرد، ۱۳۸۹).

عوامل زیادی در بروز بزهکاری، مؤثر گزارش شده که از آن جمله می‌توان به علل خانوادگی، اقتصادی، بیکاری، نارضایتی شغلی و ضعف اعتقادات مذهبی اشاره نمود. نهاد خانواده یکی از مهمترین نهادهای اجتماعی است که سلامت و یا عدم سلامت جامعه را در دست داشته و در بنای جامعه و حفظ سنت‌ها، ارزش‌ها، روابط خویشاوندی، پرورش کودک، تعادل روانی و عاطفی او نقش دارد (لوئر و رابرت^۱، ۱۹۹۸). سلامت افراد می‌تواند تحت تأثیر جو ارتباطی درون خانواده قرار گیرد و الگوهای ارتباطات خانواده می‌تواند از طریق شکل‌دهی شخصیت افراد پیامدهای مهمی برای زندگی فردی و اجتماعی و سلامت روانی آنها

^۳ - Tensions

^۱ - Lauer & Ropert

داشته باشد (فراهتی و همکاران، ۱۳۹۰). دیدگاه گسترده‌ی جدید، بدون آنکه از اهمیت فرایندهای درونی و رفتاری فرد بکاهد، به بافت خانوادگی که رفتار شخص در آن رخ می‌نماید اهمیت بسیاری می‌دهد. بنابراین خانواده می‌تواند کانون التیام زخم‌های اعضای خود و یا در مقابل، کانون ایجاد زخم‌های آنها باشد (ابراهیمی و همکاران، ۱۳۹۲).

در این میان، اگرچه دینداری شخصی به عنوان یک عامل حفاظتی در مقابل بزهکاری نوجوانان مشخص شده است اما مذهب خانواده و تاثیر متقابل آن در رفتار بزهکاری کمتر شناخته شده است (اسپنسر^۲، ۲۰۱۴). یکی از عوامل موثر در تعیین نوع مرزهای درون خانواده، مذهب و جهت‌گیری مذهبی است. مذهب و اخلاق در هم تنیده شده است (جوهن^۳، ۲۰۱۰). مذهب یک سیستم عملی بر پایه اعتقادات است که در قلمرو ابعاد فردی و اجتماعی از جانب خداوند برای هدایت بشر فرستاده شده است (نیکو و سیف^۴، ۲۰۰۶) و تأثیر عمیقی بر وجود انسان و در واقع تمام زندگی دارد (تیلیوپولوس^۵ و همکاران، ۲۰۰۷). جهت‌گیری مذهبی، روی آورد کلی شخص است که از مذهب اتخاذ شده و طبق نظر آلپورت بر دو نوع است: جهت‌گیری مذهبی درون‌گرایانه^۶ و جهت‌گیری مذهبی برون‌گرایانه^۷ (عبدالملکی، ۱۳۹۳). گارسوخ^۸ (۱۹۸۸) پیشنهاد می‌کند که تمایز بین جهت‌گیری مذهبی درونی و بیرونی در روان‌شناسی مذهب و سلامتی بسیار مفید است. افرادی که دارای جهت‌گیری مذهبی درونی هستند در درون مذهب زندگی می‌کنند و در هر جنبه از زندگی خود به مذهب متوسل می‌شوند و افرادی که دارای جهت‌گیری مذهبی بیرونی هستند از مذهب برای شرکت در گروه محافظت از خود، شرکت در موقعیت‌های اجتماعی، نشست‌های مذهبی و دفاع از خود استفاده می‌کنند (علی اکبری دهکردی و همکاران، ۱۳۹۰).

2- Spencer

3- John

4- Nikoee & Seif

5- Tiliopoulos

6- Introvert religious orientation

7- Extrovert religious orientation

8- Gorsuch

پژوهش‌ها نشان می‌دهند که مذهب، اساسی‌ترین و مهمترین مسئله در شخصیت سالم⁹ و وحدت روانی¹⁰ است (علی اکبری دهکردی و همکاران، ۱۳۹۰). داشتن اعتقادات مذهبی و جهت‌گیری مذهبی با سلامت روان‌شناختی¹¹ همراه بوده (مالتبی¹² و همکاران، ۲۰۱۰) و به عنوان عامل محافظی در برابر فشار روانی¹³ عمل می‌کند (بوهوگرا¹⁴، ۲۰۱۰). تویسننت و وب¹⁵ (۲۰۱۲) به بررسی چگونگی تاثیر دین‌داری بر سلامت جسمی و روانی پرداختند و نتایج مشابهی را بدست آورده‌اند. آلوس¹⁶ و همکاران، (۲۰۱۰) نیز در پژوهش خود نشان دادند که اصول مذهبی ارتباط مثبت و معنی‌داری با سلامت جسمی و روانی افراد دارد. تحقیقات در ایران نیز رابطه مثبت و معنادار مذهبی بودن و سلامت روانی را اثبات کرده است (رفیعی هنر و جان بزرگی، ۱۳۸۹). در واقع بعد جهت‌گیری مذهبی می‌تواند بر سلامت و بهزیستی¹ خانواده تاثیر داشته باشد (صیدی و همکاران، ۲۰۱۱). بزرگسالان مذهبی در رفتارهای خطرناک، کمتر درگیر می‌شوند (چریستوفر² و همکاران، ۲۰۱۵) همچنین استفن³ و همکاران، (۲۰۰۸) نیز در تحقیقی نشان دادند که احتمال گرایش به سمت دود و نوشیدن سنگین و استفاده از ماری جوانا در نوجوانانی که مذهبی هستند کمتر از نوجوانانی است که مذهبی نیستند. استیون⁴ (۲۰۱۴) هم نشان داد که در کوتاه مدت، مذهب رفتار مجرمانه را در نتیجه افزایش خودکنترلی⁵ کاهش می‌دهد. در واقع افرادی که از دین‌داری بالایی برخوردارند سازگاری بهتری با موقعیت‌های استرس‌زا دارند، میزان پایین‌تری از هیجان‌ات منفی و افسردگی⁶ را تجربه می‌کنند، اضطراب⁷ کمتری دارند، از مصرف مواد روان‌گردان و الکل پرهیز می‌کنند و از حمایت اجتماعی بالاتری برخوردارند. بنابراین معنویت یکی از عوامل اساسی برای ارتقاء سلامت روانی است (پیراسته

⁹ - Healthy personality

¹⁰ - Psychic unity

¹¹ - Psychological

¹² - Maltby

¹³ - Mental pressure

¹⁴ - Bhugra

¹⁵ - Toussaint & Webb

¹⁶ - Alves

¹ - Well being

² - Christopher

³ - Stephen

⁴ - Steven

⁵ - Self-control

⁶ - Depression

⁷ - Anxiety

مطلق و همکاران، ۱۳۹۳) و امروزه خانواده‌ها بیش از گذشته نیاز به یک زیربنای مذهبی و اخلاقی دارند (آهنگرکانی و همکاران، ۱۳۹۲).

حال با توجه به شیوع روزافزون بزهکاری در نوجوانان و پیامدهای مخرب آن روی خانواده‌ها، نوجوانان و جامعه، و از همه مهم‌تر خلاءهای پژوهشی‌ای که در زمینه بررسی ارتباط بین جهت‌گیری مذهبی در فردی و تاثیر متقابل آن در نگرش به بزهکاری در فردی دیگر، موجود است، این مطالعه درصدد پاسخگویی به این سوال بود که آیا نوع جهت‌گیری مذهبی مادران در نگرش مثبت و منفی فرزندان نوجوان آنها به بزهکاری تاثیرگذار است یا خیر و به چه میزان نگرش مثبت و منفی به بزهکاری در نوجوانان از طریق جهت‌گیری مذهبی مادران قابل پیش‌بینی است؟

روش پژوهش

روش تحقیق مورد استفاده تو صیفی از نوع همبستگی بود و جامعه آماری آن متشکل از کلیه‌ی مادران ساکن شهر همدان به همراه نوجوانان ۱۸-۱۵ ساله آنها بودند. از بین این افراد با توجه به تعداد متغیرهای مورد بررسی، نمونه‌ای به حجم ۲۰۰ نفر (۱۰۰ نفر مادر و ۱۰۰ نفر فرزند) با روش نمونه‌گیری خوشه‌ای انتخاب شدند و با استفاده از ابزارهای زیر مورد ارزیابی قرار گرفتند:

پرسشنامه سنجش نگرش به بزهکاری: این پرسشنامه که با هدف سنجش نگرش به رفتارهای بزهکارانه توسط وحید فضلی در سال ۱۳۸۹ برای نوجوانان ۱۸-۱۵ سال تهیه شده، ۲۸ ماده دارد و بر اساس لیکرت ۴ عاملی نمره‌گذاری می‌شود. برای بررسی روایی و پایایی پرسشنامه، سوالات به صورت پایلوت بر روی ۲۰۰ نفر از نوجوانان ۱۸-۱۵ سال مدارس دولتی شهر تهران انجام گرفته و با استفاده از روش آلفای کرونباخ میزان پایایی برای نگرش مثبت به رفتارهای بزهکارانه ۰/۱۷ و برای نگرش منفی به رفتارهای بزهکارانه ۰/۷۷ بدست آمده است (سعادت و خدایاری، ۱۳۹۱).

مقیاس جهت‌گیری مذهبی آلپورت: این مقیاس که در سال ۱۹۵۰ توسط آلپورت و راس^۱ برای سنجش جهت‌گیری‌های درونی و بیرونی مذهب تهیه شده، شامل ۲۱ عبارت لیکرتی پنج‌گزینه‌ای (از کاملاً مخالفم تا کاملاً موافقم) است و عبارات ۱ تا ۱۲ جهت‌گیری مذهبی بیرونی

¹ -Allport & rass

و عبارات ۱۳ تا ۲۱ جهت گیری مذهبی درونی را اندازه گیری می کند. این مقیاس در سال ۱۳۷۸ در ایران ترجمه و هنجاریابی شده است. همسانی درونی آن توسط جان بزرگی و با استفاده از ضریب آلفای کرونباخ ۰/۷۱ و پایایی بازآمایی آن ۰/۷۴ گزارش شده است. اعتبار این مقیاس نیز بر روی ۴۵ دانشجو در دانشگاه های تهران معادل ۰/۷۳۷ گزارش شده است (جان بزرگی، ۱۳۷۸). جمع آوری داده ها به صورت انفرادی و با حضور پژوهشگر انجام گرفت. به این صورت که بعد از ارائه توضیحات مقدماتی در خصوص دلایل و اهداف پژوهش، از آزمودنی ها جلب رضایت می شد و در صورت رضایت وی، پرسشنامه ها جهت تکمیل به آن ها ارائه می شد. برای تکمیل پرسشنامه ها هیچ گونه محدودیت زمانی اعمال نمی شد. در نهایت برای تجزیه و تحلیل داده ها علاوه بر آمار توصیفی از ضریب همبستگی پیرسون^۲ و تحلیل رگرسیون چندگانه^۳ بر روی نرم افزار SPSS-16 استفاده شد.

یافته ها

در این پژوهش تعداد ۱۰۰ نفر از مادران با میانگین سنی ۴۱/۷۱ و انحراف معیار ۴/۶۹ به همراه ۱۰۰ نفر از فرزندان پسر آن ها با میانگین سنی ۱۵/۸۸ و انحراف معیار ۱/۹۷ مورد مطالعه قرار گرفتند. جدول ۱ ویژگی های دموگرافیکی نوجوانان و خانواده های آنها را نشان می دهد.

جدول ۱: ویژگی های دموگرافیکی نمونه های پژوهش

متغیرها	زیرگروهها	فراوانی	درصد
وضعیت اقتصادی	ضعیف	۱	۱/۰
	متوسط	۵۴	۵۵/۷
	خوب	۴۱	۴۲/۳
ترتیب تولد	فرزند اول	۴۳	۴۴/۳
	فرزند دوم	۳۳	۳۴/۰
	فرزند سوم	۱۳	۱۳/۴
	فرزند چهارم	۴	۴/۱
	فرزند پنجم و	۱	۱/۰
شغل مادر	خانه دار	۵۹	۶۰/۸

^۲- Pearson correlation coefficient

^۳- Multiple regression

The Role of mothers Religious Orientation in prediction boy Adolescents Positive

۳۶/۱	۳۵	شاغل	
۵۷/۷	۵۶	کارمند	شغل پدر
۱/۰	۱	کارگر	
۳۶/۱	۳۵	آزاد	
۱/۰	۱	سایر	
۱۴/۴	۱۴	سیکل	تحصیلات مادر
۳۵/۱	۳۴	دیپلم	
۱۱/۳	۱۱	فوق دیپلم	
۲۸/۹	۲۸	لیسانس	
۹/۳	۹	بالتر از لیسانس	
۸/۲	۸	سیکل	تحصیلات پدر
۲۷/۸	۲۷	دیپلم	
۱۰/۳	۱۰	فوق دیپلم	
۳۵/۱	۳۴	لیسانس	
۱۵/۵	۱۵	بالتر از لیسانس	
۳۶/۱	۳۵	اول دبیرستان	پایه تحصیلی نوجوان
۳۸/۱	۳۷	دوم دبیرستان	
۱۵/۵	۱۵	سوم دبیرستان	
۶/۲	۶	پیش دانشگاهی	

جدول ۲: ماتریس همبستگی نگرش مثبت و منفی نوجوانان به بزهکاری و جهت‌گیری

مذهبی مادران

متغیرها	میانگین	انحراف معیار	۲	۳	۴
۱. نگرش مثبت به بزهکاری	۲۱/۱۸	۵/۱۲	-۰/۴۹**	-۰/۲۵*	۰/۱۹
۲. نگرش منفی به بزهکاری	۴۸/۵۳	۷/۰۸		۰/۴۷**	-۰/۰۸
۳. جهت‌گیری مذهبی درونی	۴۰/۳۶	۸/۲۴			-۰/۱۵
۴. جهت‌گیری مذهبی بیرونی	۲۱/۵۱	۵/۳۴			

نتایج جدول ۲ نشان می‌دهد که جهت‌گیری مذهبی درونی با نگرش مثبت به بزهکاری رابطه منفی و با نگرش منفی به بزهکاری رابطه مثبت دارد و از طرفی بین جهت‌گیری مذهبی بیرونی و نگرش مثبت و منفی به بزهکاری رابطه‌ای وجود ندارد.

جدول ۳: تحلیل رگرسیون چندگانه نگرش مثبت و منفی نوجوانان به بزهکاری بر اساس جهت-

گیری مذهبی درونی و بیرونی مادران							متغیرهای	متغیر ملاک
P	F	R ²	R	p	t	β	پیش بین	
۰/۰۱۶	۴/۳۲	۰/۰۹	۰/۲۹	۰/۰۲۸	-۲/۲۴	-۰/۲۳	نگرش مثبت به بزهکاری	
				۰/۱۲۳	۱/۵۶	۰/۱۶	جهت‌گیری مذهبی درونی	
							جهت‌گیری مذهبی بیرونی	
۰/۰۰۰	۱۳/۲۱	۰/۲۲	۰/۴۷	۰/۰۰۰	۵/۰۷	۰/۴۷	نگرش منفی به بزهکاری	
				۰/۹۲۳	-۰/۱۰	-۰/۰۱	جهت‌گیری مذهبی درونی	
							جهت‌گیری مذهبی بیرونی	

نتایج جدول ۳ نشان می‌دهد که جهت‌گیری مذهبی درونی مادران ۲۳ درصد واریانس نگرش مثبت نوجوانان به بزهکاری را به صورت منفی و ۴۷ درصد واریانس نگرش منفی نوجوانان به بزهکاری را به طور مثبت تبیین می‌کند.

بحث و نتیجه‌گیری

نتایج حاصل از پژوهش حاضر نشان داد که جهت‌گیری مذهبی درونی مادران با نگرش مثبت نوجوانان به بزهکاری رابطه منفی و با نگرش منفی آنها به بزهکاری رابطه مثبت دارد. یعنی هرچه جهت‌گیری مذهبی مادران درونی تر باشد نگرش مثبت به بزهکاری در نوجوانان کمتر و نگرش منفی آنها به بزهکاری بیشتر می‌شود. همچنین این مطالعه نشان داد که بین جهت‌گیری مذهبی بیرونی مادران و نگرش مثبت و منفی نوجوانان آنها به بزهکاری رابطه‌ای

وجود ندارد. این یافته با نتایج مطالعات مرتبطی که در زمینه‌ی رابطه بین مذهب و بزهکاری یا عناصر ایجاد‌کننده بزهکاری انجام شده، همسو می‌باشد. حسین‌خانزاده و همکاران (۱۳۹۰)، در تحقیقی به پیش‌بینی ظرفیت خودمهارگری از طریق انواع جهت‌گیری مذهبی و نقش آن در کاهش بزهکاری پرداخته و نشان داده‌اند که جهت‌گیری مذهبی درونی با خودمهارگری رابطه مثبت و معنی‌دار دارد و بین جهت‌گیری مذهبی بیرونی و خودمهارگری و بزهکاری رابطه وجود ندارد. حسین‌خانزاده و همکاران (۲۰۱۳) در تحقیقی دیگر با عنوان رابطه جهت‌گیری مذهبی و نگرش به خودکنترلی در میان دانش‌آموزان، رابطه‌ی مثبتی بین جهت‌گیری مذهبی درونی و کنترل شخصی نشان داده‌اند. اصغری و همکاران (۱۳۹۲) در تحقیقی به بررسی رابطه نگرش مذهبی، منبع کنترل و گرایش به سوء مصرف مواد در دانشجویان پرداخته و نشان داده‌اند که افراد دارای نگرش مذهبی درونی بیشتر منبع کنترل درونی و گرایش کمتر به سوء مصرف مواد دارند. اسپنسر^۱ (۲۰۱۴) در تحقیقی با عنوان دینداری خانواده، فرایندهای خانواده و بزهکاری نوجوانان در یک نمونه ملی از نوجوانان، رابطه‌ای منفی بین مذهب خانواده و بزهکاری را نشان داد. چریستوفر^۲ و همکاران (۲۰۱۵) در مطالعه‌ای، نیم‌رخ‌ی از دین‌داری و ارتباط آن با رفتارهای خطرناک در میان بزرگسالان ایالات متحده را به دست آوردند. نتایج اثر حفاظتی مذهب را نشان داد. همچنین چریستوفر و همکاران در مطالعه‌ای دیگر (۲۰۱۴) نیز به بررسی رابطه دینداری و خشونت در نوجوانان ایالات متحده پرداخته و نشان داده که دینداری نوجوانان با احتمال کاهش نزاع دسته‌جمعی و میزان کمتری از حملات خشونت‌آمیز همراه است. استیون (۲۰۱۴) نیز نشان داده که در کوتاه مدت، مذهب رفتار مجرمانه را در نتیجه افزایش خودکنترلی کاهش می‌دهد و بالاخره مطالعه لیزا^۱ و همکاران (۲۰۰۴) نیز نشان داده که کودکان نوجوان مادران مذهبی‌تر کمتر از کودکان دیگر بزهکار هستند. همچنین این تحقیق نشان داده که در شرایطی که یکی از طرفین (مادر یا کودک) بسیار مذهبی باشند، احتمال بروز جرم در کودک افزایش می‌یابد. بنابراین، مذهب وقتی می‌تواند منسجم باشد که بین اعضای خانواده اشتراک داشته باشد، اما زمانی که اشتراک پیدا نمی‌کند نتایج بزهکاری نوجوانان بالاتر است.

---

^۱ - Spencer

^۲ - Christopher

^{۱-} lisa

در تبیین این یافته‌ها می‌توان چنین مطرح نمود که افراد دارای جهت‌گیری مذهبی درونی که در درون مذهب زندگی می‌کنند و از درون و بدون نفع شخصی، مذهب را در کلیه امور زندگی خود به کار می‌برند، دارای یک منبع کنترل درونی و قوی هستند که تحت موقعیت‌ها و شرایط مختلف تغییر نخواهد کرد. این امر سبب ثبات شخصیت و ثبات هویت افراد دارای جهت‌گیری مذهبی درونی شده و به نوبه خود منجر به ارتقاء بهداشت و سلامت روانی آنها می‌گردد. این سلامت به نوبه‌ی خود در سبک فرزندپروری و تربیت فرزندان تأثیر می‌گذارد به طوری که فرزندان این والدین بر اساس اصول مذهب درونی و واقعی تربیت می‌شوند که این امر سبب شکل‌گیری نگرش مثبت فرزندان به مذهب و به تبع آن ایجاد نگرش منفی به بزهکاری می‌شود. بر این اساس که در تحقیقات متعدد گزارش شده که مذهب، از افراد در مقابل جرایم و بزهکاری محافظت می‌کند. بنابراین، هرچه جهت‌گیری مذهبی والدین، خصوصاً مادر که نقش تربیتی بیشتری را بر عهده دارد، درونی‌تر باشد فرزندان آن‌ها به بزهکاری نگرش منفی‌تری را پیدا خواهند کرد.

از محدودیت‌های این پژوهش می‌توان به محدود بودن نمونه پژوهشی به نوجوانان پسر ۱۵-۱۸ سال شهر همدان، و همچنین مادران ساکن شهر همدان اشاره کرد که با توجه به تفاوت‌های جنسیتی دختران و پسران و تفاوت‌های پدران و مادران قابلیت تعمیم به جنس مخالف را ندارد. همچنین استفاده صرف از پرسشنامه برای ارزیابی متغیرهای مطالعه نیز از دیگر محدودیت‌های این مطالعه است که احتمال سوگیری در پاسخدهی را افزایش می‌دهد. لذا پیشنهاد می‌شود که جهت افزایش تعمیم‌پذیری نتایج در تحقیقات آتی از نمونه‌های متعلق به جنس مخالف یا نمونه‌های هر دو جنس استفاده شود و در سایر مناطق نیز تحقیقات مشابهی صورت گیرد. همچنین پیشنهاد می‌شود که در تحقیقات بعدی علاوه بر ابزار خودگزارشی از ابزارهای دیگر مانند مصاحبه و مشاهده نیز استفاده شود. به لحاظ کاربردی نیز این مطالعه اگرچه یک طرح مداخله‌ای نیست اما چارچوب نظری و پایه عملکرد برای طرح‌های مداخله‌ای را دارد و پیشنهاد می‌شود در راستای پیشگیری از بزهکاری نوجوانان و کنترل آن، از برگزاری دوره‌های آموزشی ویژه مادران، جهت آگاهسازی آنها از تأثیرات جهت‌گیری مذهبی روی فرزندان استفاده شود.

نقش جهت‌گیری مذهبی مادران در پیش‌بینی نگرش مثبت و منفی نوجوانان پسر به بزهکاری
 The Role of mothers Religious Orientation in prediction boy Adolescents Positive

منابع

- ابراهیمی، محمد؛ صیدی، محمدسجاد و باقریان، فاطمه (۱۳۹۲). معنویت و راهبردهای مقابله‌ای در خانواده: آزمون نقش واسطه‌ای کیفیت ارتباط خانواده، فصلنامه پژوهش در سلامت روان‌شناختی، دوره هفتم، شماره سوم، صص ۲۰-۱۰.
- اصغری، فرهاد؛ کرده‌میرزا، عزت‌اله و احمدی، لیلا (۱۳۹۲)، رابطه نگرش مذهبی، منبع کنترل و گرایش به سوء مصرف مواد در دانشجویان، فصلنامه اعتیاد پژوهی سوء مصرف مواد، سال هفتم، شماره ۲۵، صص ۱۱۱-۱۰۳.
- آهنگرکانی، محمد؛ شهیدی، شهریار و کمری، سامان (۱۳۹۲). نقش کارایی خانواده در معنویت و بخشایش، فصلنامه علمی پژوهشی، پژوهش در سلامت روان‌شناختی، دوره هفتم، شماره سوم، صص ۳۱-۲۱.
- پیراسته مطلق، علی اکبر؛ نیک منش، زهرا و اکبری علی آباد، طیبه (۱۳۹۳). ارتباط مولفه های معنویت، نگرش نسبت به بیماری و احساس رنج در بیماران مبتلا به ایدز، فصلنامه پژوهش در سلامت روان‌شناختی، سال هشتم، شماره ۲، صص ۵۳-۴۴.
- جان بزرگی، مسعود (۱۳۷۸): «بررسی اثر بخشی روان درمانگری کوتاه مدت با و بدون جهت گیری مذهبی بر مهار اضطراب و تنیدگی»، پایان نامه دکتری، تهران، دانشگاه تربیت مدرس.
- حسین خانزاده، عباس علی؛ همتی علمدارلو، قربان؛ آقابابایی، حسین؛ مرادی، اعظم و رضایی، صدیقه (۱۳۹۰)، پیش‌بینی ظرفیت خودم‌په‌رگری از طریق انواع جهت‌گیری مذهبی و نقش آن در کاهش بزهکاری، پژوهشنامه حقوقی، سال دوم، شماره دوم، صص ۳۶-۱۹.
- حسین خانزاده، عباس علی؛ یگانه، طیبه و مجلل، مهسا (۲۰۱۳)، رابطه جهت‌گیری مذهبی و حالات آن‌ها با خودکنترلی در میان دانش‌آموزان، مجله علوم رفتاری و اجتماعی، شماره ۸۴، صص ۷۶۲-۷۵۹.
- ۱- حسین زاده، علی اصغر؛ عزیزی، مرتضی و توکلی، حسین (۱۳۹۳). حمایت اجتماعی و رضایت از زندگی در نوجوانان؛ نقش واسطه‌ای خودکارآمدی و حرمت خود، مجله روان‌شناسی تحولی: روان‌شناسان ایرانی، ۴ (۴۱)، ۱۱۴-۱۰۳.
- ۲- رفیعی هنر، حمید و جان بزرگی، مسعود (۱۳۸۹)؛ «رابطه جهت‌گیری مذهبی و خود مهارگری»، روان‌شناسی دین، سال سوم، شماره اول، صص ۴۲-۳۱.
- سعادت، سجاد و خدایاری سقواز، هانیه (۱۳۹۱)؛ «بررسی ارتباط بین راهبردهای مقابله‌ای و گرایش به بزهکاری»، دانشگاه بابلسر، همایش ملی پیشگیری از جرائم و آسیب‌های اجتماعی، صص ۹۰۸-۸۹۵.
- شکر بیگی، علیرضا؛ یا سمی نژاد، پریسا (۱۳۹۱)، مقایسه سبک‌های فرزندپروری خانواده، عزت نفس و سلامت عمومی نوجوانان پسر بزهکار و عادی در کرمانشاه، فصلنامه مشاوره و روان‌درمانی خانواده، سال دوم، شماره دو، صص ۱۹۲-۱۷۸.
- صادقی فرد، مهدی (۱۳۸۹)، عوامل اجتماعی موثر بر گرایش نوجوانان و جوانان پسر به بزهکاری و راهکارهای پیشگیری از آن، فصلنامه علمی-ترویجی مطالعات پیشگیری از جرم، سال پنجم، شماره شانزدهم، صص ۸۵-۱۱۴.

صیدی، محمد سجاده؛ پورابراهیم، تقی؛ باقریان، فاطمه و منصور، لادن (۱۳۹۰). رابطه ی بین معنویت خانواده با تاب آوری آن، با واسطه گری کیفیت ارتباط در خانواده، مجله روش ها و مدل های روانشناختی، دوره ۲، شماره ۵، صص ۸۴-۶۸.

عبدالملکی، سعید (۱۳۹۳): «تحلیل روانی جهت گیری مذهبی»، نشریه تبیان، شماره ۷۸، صص ۱۰۳-۱۰۰.
 علی اکبری دهرکردی، مهناز؛ اورکی، محمد؛ برقی ایرانی، زیبا و کیاراد، کیمیا (۱۳۹۰): «بررسی رابطه جهت گیری مذهبی با از خود بیگانگی، افسردگی و اضطراب مرگ در دانشجویان دانشگاه پیام نور استان تهران»، معرفت در دانشگاه اسلامی ۴۹، سال پانزدهم، شماره چهارم، صص ۱۸۰-۱۶۴.
 فراهتی، مهرزاد؛ فتیحی آشتیانی، علی و مرادی، علیرضا (۱۳۸۹). رابطه بین الگوهای ارتباط خانواده و کمرویی در نوجوانان، فصلنامه علمی پژوهشی، پژوهش در سلامت روان شناختی، دوره چهارم، شماره اول و دوم، صص ۵۲-۴۵.

کریمیان، حسین (۱۳۸۷): «نگاهی به بزهکاری نوجوانان و جوانان»، سال هفدهم، شماره ۱۲۶، صص ۱۵۶-۱۴۱.
 منصوری، زهرا؛ موسوی نسب، محمد حسین و شمس الدین لری، لطیفه (۱۳۹۴). بررسی نقش واسطه ای تاب آوری در رابطه ی بین ویژگی های شخصیت با نگرش به بزهکاری، فصلنامه اصول بهداشت روانی، سال هفدهم، شماره ۶۵، صص ۱۰۹-۱۰۳.

نظری، علی محمد؛ امینی منش، سجاد و شاهینی، علی (۱۳۹۱). ساختار خانواده، نظارت والدین و هم نشینی با همسالان بزهکار در نوجوانان پسر بزهکار و بهنجار، فصلنامه علمی پژوهشی، پژوهش در سلامت روان شناختی، دوره ششم، شماره چهارم، صص ۶۸-۶۰.

نیک آذین، امیر؛ شعیری، محمدرضا و نائینیان، محمدرضا (۱۳۹۲). کیفیت زندگی مرتبط با سلامت نوجوانان: تفاوت های بهداشت روانی، وضعیت اجتماعی-اقتصادی، جنس و سن، مجله روان شناسی تحولی: روان شناسان ایرانی، ۹ (۳۵)، ۲۸۱-۲۷۱.

- Alves, RR., Alves Had, N., Barboza, RR & Souto Wde, M. (2010). The Influence of Religiosity on Health. *Cien Saude Colet*, 4, 2105-11.
- Bhugra, D. (2010). Commentary: Religion, Religious attitudes and susiden, *International Journal of Epidemiology*, no.6, 1496-98.
- Christopher, P.S., Michael, G.V & Brandy, R.M. (2014). Religiosity and Violence Among Adolescents in the United States Findings From the National Survey on Drug Use and Health 2006-2010, Published online before print November 27, 2013, doi: 10.1177/0886260513506279 *J Interpers Violence*, 7, 1178-1200.
- Christopher, P.S., Michael, G.V & Brandy, R.M. (2015). Profiles of Religiosity and Their Association With Risk Behavior Among Emerging Adults in the United States, Published online before print June 17, 2014, doi: 10.1177/2167696814539327 *Emerging Adulthood*, 3, 67-84.
- Gorsuch, R.L. (1988). Psychology of Religion, *Annual Review of Psychology*, 39, 201-221.
- John, H. (2010). Religion and Morality, *The Stanford Encyclopedia of Philosophy*, substantive revision Fri Oct 1
- Lauer & Ropert, H. (1998). *Social Problems and the Quality of Life*, New York: Mcgraw-Hill.
- Lisa D, & Dana L. H. (2004). Intergenerational Religious Dynamics and Adolescent Delinquency. *Social Forces*, 4, 1553-1572.

The Role of mothers Religious Orientation in prediction boy Adolescents Positive

- Luna, B., Padmanabhan, A & O'Hearn, K. (2010). What has fMRI told us about the Development of Cognitive Control through Adolescence? *Journal of Brain and Cognition*, 1, 101-113.
- Luna, B & Sweeney, J.A. (2004). The emergence of collaborative brain function: fMRI studies of the development of response inhibition. *Journal of Annals of the New York Academy of Sciences*, 1021, 296-309.
- Maltby, J., Alen, L.C & Day, L. (2010). Religious orientation and psychological well-being: the role of the frequency of personal prayer. *British Journal of health psychology*, 4, 363-378.
- Nikoe, M., & Seif, S. (2006). Relationship between religiosity and marriage satisfaction. *News and researches in counseling*, 13, 61-79.
- Spencer D, L. (2014). Familial Religiosity, Family Processes, and Juvenile Delinquency in a National Sample of Early Adolescents, *The Journal of Early Adolescence*, 34, 436-462.
- Stephen, J.b & john, P.h. (2008). religiosity, peers, and adolescent drug use, *journal of drug issues*, 3, 743-769.
- steven, P. (2014). Does Religiousness Increase Self-Control and Reduce Criminal Behavior?: A Longitudinal Analysis of Adolescent Offenders *Criminal Justice and Behavior*, 1, 1290-1307.
- Tiliopoulos, N., Bikker, A., Coxon, A., & Hawkin, P.K. (2007). The means and ends of religiosity; A fresh look at gorden all port's religious orientation dimensions, *Personality and Individual Differences*, 8, 1609-1620.
- Toussaint, L., Webb, JR & keltner, W. (2012). Religion, spirituality, and mental health The psychology of religion and spirituality for clinicians: using research in your practice. 331- 356.